Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

3

12.10.2022

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta 13.10.2022 klo 10.00

Viite: HE 164/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi maatalouden rakennetuista annetun lain, porotalouden ja luontaiselinkeinojen rakennetuista annetun lain ja kolttalain sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta

Asia: Ympäristöministeriön asiantuntijalausunto koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laeiksi maatalouden rakennetuista annetun lain, porotalouden ja luontaiselinkeinojen rakennetuista annetun lain ja kolttalain sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta

Ympäristöministeriön asiantuntijana valiokunnassa on:
Erityisasiantuntija Johanna Helkimo

Ympäristöministeriö pitää lakiesitystä pääosin kannatettavana seuraavin seuraavin huomioin rakennetukilain osalta:

Ympäristöministeriö tuo esiin, että maatalouden rakennetukien rahoituksella voidaan vaikuttaa monien kansainvälisten ja kansallisten ympäristötavoitteiden toteutumiseen samalla kun kehitetään maatilojen muutoskestävyyttä kohti resurssitehokkaita monimuotoisia maatiloja. Uuden maatalouden tukikauden rakennetukien tulee kohdentua siten, että ne tukevat nykyistä paremmin myös vesienhoidon ja muita ympäristötavoitteiden saavuttamista sekä mahdollisimman tehokasta resurssien kierrätystä sekä luonnon monimuotoisuuden huomioimista. Ympäristötavoitteiden saavuttaminen ja resurssien kierrättäminen ja tehokas käyttö johtaa usein myös taloudelliseen kestävyyteen. Investointituen kohdentamisessa tulee huomioida suunnitelma-asetuksen (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2021/2115) kirjaus, jonka mukaan maaseuturahastosta ei saisi tukea investointeja, joista aiheutuu vahinkoa ympäristölle. Kirjaus on siis samankaltainen kuin DNSH periaate eli tukea saa vain toimenpiteistä, joista ei aiheudu merkittävää haittaa.

Rakennetukilain tarkoituksena on maatalouden toimintaedellytysten ja kilpailukyvyn kehittäminen edistämällä maataloustuotannon tehokkuutta ja laatua kestävän kehityksen periaatteita noudattaen. Esityksen perusteluissa tuodaan hyvin esiin, että yksi keskeisistä tarpeista ovat ratkaisut, joiden avulla maatalous voi vähentää riippuvuuttaan fossiilisesta energiasta. Ympäristöministeriö korostaa myös, että rakentamisen lisäksi ympäristöinvestoinnit esimerkiksi investoinnit maaperään ovat erittäin tärkeitä. Tärkeää on myös, että investointituilla rahoitetaan erilaisia uudentyyppisissä viljelymenetelmissä tarvittavia investointeja esimerkiksi hiiliviljelyyn, uudistavaan viljelyyn ja kosteikkoviljelyyn sekä jo vakiintuneempaan luonnonmukaiseen viljelyyn.

Ympäristöministeriö korostaa, että rakennetukien ei tulisi entisestään nopeuttaa rakennekehitystä kohti suurempia yksiköitä, varsinkaan kotieläintiloilla. Toisaalta suurissa yksiköissä lannan prosessoinnin menetelmien tulee olla ratkaistu parhaiden käytäntöjen mukaisesti jo rakentamisinvestoinnin yhteydessä, niin että suurissa yksiköissä lanta aina prosessoidaan. Lannan prosessointi lisää sen tehokkaampaa käyttöä lannoituksessa ja vähentää ravinnehuuhtoumia. Lannan tehokkaalla käytöllä voidaan vähentää myös muualta tulleiden kemiallisten lannoitteiden käyttöä ja lisätään huoltovarmuutta. Maatalouden investointien rahoituksessa tehdään tulevien vuosikymmenien ratkaisuja ja niiden tulee olla kestäviä myös ympäristön ja ilmaston sekä muuttuviin sääilmöihin sopeutumisen kannalta.

Rakennetukijärjestelmästä kaikissa investoinneissa rahoitettavien kohteiden valinnassa tulee painottaa siirtymistä kierrätettävien ja uusiutuvia luonnonvaroja hyödyntävien materiaalien käyttöön sekä energiaratkaisuihin, jotka tähtäävät fossiilisten raaka-aineiden käytön vähentämiseen. Tukien avulla voidaan vähentää maatalouden riippuvuutta fossiilisista ja kannustaa erilaisiin energian käyttöä tehostaviin, säästäviin ja uusiutuvaa energiaa hyödyntäviin ratkaisuihin esimerkiksi biokaasuun. Tavoite pitää ruoantuotantotaso ja omavaraisuus vähintään nykytasolla on kannatettavaa, mutta ympäristöministeriö tuo esiin, että kaikissa rahoituksissa tulee huomioida vihreä siirtymä kohti kiertotaloutta ja uusiutuvia tuotantopanoksia. Koko ruokasektorin kestävä murros tuotannossa ja kulutuksessa kohti kasvipohjaisempaa ruokavaliota muuttaa myös investointitarpeita ja rakennetukien tulee tukea myös sitä. Valintakriteereillä on merkittävä vaikutus tukien suuntaamisessa ja niiden tulee olla sellaiset, että tuettavasta toiminnasta ei aiheudu vahinkoa ympäristölle

Peruskuivatustoimintaa on tähän asti tuettu MAKERAn varoista ja ympäristöministeriö pitää esitystä erittäin kannatettavana, että tulevalla kaudella peruskuivatusten tukeminen on osa CAP järjestelmää. Kuivatusuomien kunnostus tulee tehdä kestävällä tavalla, joka huomioi nykyistä paremmin maa- ja metsätalouden tuotantoedellytysten lisäksi vesiensuojelun, luonnon monimuotoisuuden ja ekologisen jatkuvuuden, kalatalouden sekä tulviin ja kuivakausiin varautumisen. Ympäristöministeriö korostaa, että ilmastonmuutoksen ja muiden muutospaineiden vuoksi peltojen kestävä vesienhallinta on entistä tärkeämpää ja luonnonmukaiset peruskuivatusratkaisut ja muun luontopohjaiset vesienhallintakeinot tulee saada tehokkaasti ja laaja-alaisesti käyttöön. Hallituksen esityksen ei ole kovin tarkkaan määrittele kestävän peruskuivatuksen määritelmä eikä luonnonmukaisen peruskuivatuksen menetelmiä. Hakijoille tulisi olla mahdollisimman selkeää mitä yhteisessä ojitusinvestoinnissa edellytetään. Tuettavasta toimenpiteestä on saatava vesilaissa tarkoitetun valtion valvontaviranomaisen puoltava lausunto, jonka edellytyksenä on, että toimenpide edistää ympäristön tila. Ympäristöministeriö pitää erityisen tärkeänä, että tukitasot eivät saa aikanaan pienentyä.

Yhteisen ojitusinvestoinnin tukemisen tehokas toimeenpano tulee vaatimaan erityistä huomiota ja koulutusta tarvitaan viranomaisten lisäksi laajasti viljelijöille, suunnittelijoille ja neuvojille. Ympäristöministeriö korostaa, että näiden tukien myönnössä on oltava mukana myös ELY-keskusten ympäristövastuualueen asiantuntemus ja tähän tulee luoda yhtenäiset toimintatavat.

Laissa maatalouden rakennetuista annetun lain muuttamisesta 13 §:ssä mainitaan, että yhteisen ojitusinvestoinnin tuki on tarkoitus kohdistaa laajempaan alueeseen eikä vain yhteen tilaan ja siten säädetään, että hyödyn kohdistumisesta useampaan tilaan. Uusien ojitusinvestointien osalta ympäristöministeriö painottaa, että ympäristötavoitteiden saavuttamisen kannalta niitä tulisi erityisesti kohdentaa alueille joissa ne ovat vesiensuojelun kannata tärkeimpiä, jotta myös muista ympäristötoimista saadaan paras teho esim. maanparannusaineiden käyttö. Tärkeänä nähdään myös, että vesienhallinnan suunnittelu olisi jatkossa helpompaa valuma-aluekohtaisesti, kuten Suomen vesitalouden suuntaviivoissakin on linjattu. Erilaisten tukien yhteensovittaminen on erittäin tärkeää. Ympäristöministeriö pitää hyvänä, että hakijan olisi esitettävä ojitushankkeesta vesilain 5 luvun 15 §:n mukainen ojitussuunnitelma, josta on saatu vesilaissa tarkoitetun valtion valvontaviranomaisen puoltava lausunto. Täten varmistettaisiin, että tuettava toimenpide edistää ympäristön tilaa ja tuettava toimenpide edellyttäisi kansallista lainsäädäntöä korkeampia ympäristötavoitteita, koska lain mukaan edellytetään vain, että hankkeesta aiheutuvien haittojen estäminen ja vähentäminen ja tuetussa hankkeessa edellytettäisi ympäristön tilan edistämistä.

Ympäristöministeriö esittää, että jatkossa tietojärjestelmien kautta tulisi saada paremmin tieto miten erilaisten kansallisten ja EU:n ympäristötavoitteiden saavuttaminen on edistynyt esimerkiksi lannan prosessoinnin ja ravinteiden kierrätyksen edistymiseen, resurssitehokkuuden paranemiseen osalta. Vesienhallinnan edistymisen seuranta tulisi järjestää osana CAP-tukien vaikuttavuuden seurantaa ja samalla päivittää tieto kuivatusuomien kunnosta.